

Hibridiniai statybos terminijos dūriniai su klasikinais prepoziciniais sietiniais kamienais

LINA RUTKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

ANOTACIJA

Viena ryškiausių dabartinės statybos terminijos tendencijų yra tarptautinių iš graikų ir lotynų kalbų kilusių sietinių kamienų, tokių kaip *aero-*, *makro-*, *mikro-*, *nano-* ir *pan.*, naudojimas naujiems terminams kurti. Tačiau lietuvių terminologijoje nėra vieno požiūrio į šių tarptautinių elementų morfeminį statusą. Straipsnyje aptariama požiūrių įvairovė, siūloma nagrinėjamų tarptautinių elementų nelaikyti afiksoidais (prefiksoidais ir sufiksoidais) – šiuo atveju tinkamesnis *sietinio kamieno* terminas. Remiantis iš statybos srities mokslinės literatūros surinkta medžiaga, straipsnyje nagrinėjama hibridinių statybos terminų su klasikinais sietiniais kamienais raida, įvertinamos priežastys, turėjusios didžiausią įtaką šių dūrinių plitimui statybos terminijoje, nagrinėjami šių hibridinių dūrinių darybos polinkiai.

ESMINIAI ŽODŽIAI: dūrinys, gimininis terminas, klasikinis sietinis kamienas, netikrasis dūrinys, statyba.

ABSTRACT

One of the most prominent tendencies in the contemporary terminology of construction is the usage of international bound stems coming from Greek and Latin languages, such as *aero-*, *makro-*, *mikro-*, *nano-*, *vibro-*, etc., for the formation of neologisms. However, a single approach towards the morphemic status of these international elements is lacking in Lithuanian terminology. Therefore, the article discusses the diversity of opinions and proposes to dissociate affixoids (prefixoids and suffixoids) from bound stems – in this case a term of bound stems is more applicable. Based on the material collected from scientific literature in the field of construction, the article addresses the development of hybrid terms of construction with classical bound stems and evaluates the reasons which had major influence on the spread of these compounds in the terminology of construction. The article analyses the tendencies of for-

mation of these hybrid compound terms and discusses the attempts to form compound terms with classical bound stems as proper compounds.

KEYWORDS: compound, generic term, classical bound stem, improper compound, construction.

ĮVADINĖS PASTABOS

Nors lotynų kalba ir yra praradusi tarptautinės mokslo kalbos pozicijas, jos svarbą mokslui, taip pat ir terminologijai, liudija ne tik iš jos ir per ją iš graikų kalbos atėję skolinti žodžiai, tapę tarptautiniais terminais, bet ir tam tikri žodžių elementai, kurių gausu ir lietuvių terminijoje. Nemaža šių tarptautinių elementų dalis yra sietiniai prepoziciniai kamienai, tokie kaip *audio-*, *makro-*, *mikro-*, *nano-*, *pseudo-*, *video-* ir kt., sudarantys dūrinių sandus. Užsienio kalbotyroje dėmesys į šiuos dūrinius, kurie dar vadinami *kvazikompozitais*, *pusiau dūriniais*, *samplaikomis* ir pan., atkreiptas jau seniai, tačiau diskusijos dėl tokių dūrinių ir jų sandų tebevyksta. Diskutuojama dėl sąvokų, esminių požymių, kalbama apie poreikį sukurti hierarchinę sandų klasifikaciją, išsiaiškinti semantinius ryšius su pirmine morfema, tirti jų reguliarumą ir produktyvumą.

Šio straipsnio tikslas – aptarus nevienareikšmišką kalbininkų požiūrį į morfeminę klasikinių (kilusių iš graikų ir lotynų kalbų) elementų statusą, išnagrinėti hibridinius gimininius statybos terminus dūrinius su klasikiniiais prepozicininiais sietiniais kamienais (toliau – KPSK) raidos ir darybos aspektais. Medžiaga straipsniui rinkta iš 207 šaltinių: statybos srities vadovėlių, mokomųjų knygų, terminų žodynų, žinynų, daktaro disertacijų, publikacijų, apimančių daugiau kaip 100 metų laikotarpį (1910–2018 m.). Dėl nemažo šaltinių kiekio straipsnio pabaigoje esančiame šaltinių sąrašė pateikiami tik tie šaltiniai, kuriuose buvo rasta gimininių statybos terminų dūrinių su KPSK. Pavyzdžiui, iš 1918–1940 m. laikotarpio pateikiami tik du šaltiniai, nes tik juose buvo vartojama straipsniui aktualių dūrinių (48 šaltiniai į šaltinių sąrašą neįtraukiami, tačiau juose vartotų gimininių statybos terminų dūrinių duomenys naudojami hibridinių dūrinių su KPSK ir dūrinių su laisvaisiais (savarankiškais) kamienais kiekybiniam santykiui atskleisti). Apie hibridinius gimininius statybos terminus dūrinius su postpozicininiais klasikiniiais sietiniais kamienais šiame straipsnyje nekalbama, nes surinkta medžiaga rodo, kad statybos sričiai tokie dūriniai nėra aktualūs (rastas tik vienas toks dūrinys – *įlinkiografas* MTS 1981: 321).

Pagrindinis darbo metodas – analitinis aprašomasis, su juo derinami sintezės, darybinės analizės ir morfeminės analizės metodai.

KLASIKINIAI SIETINIAI KAMIENAI
KALBOTYROS TEORIJOS POŽIŪRIŲ ĮVAIROVĖ

Užsienio ir lietuvių kalbininkų darbuose klasikiniai sietiniai kamienai vadinami įvairiais terminais: *pusiau afiksai* (Keinys 1999: 74; Козулина et al. 2009: 3), *sietinės šaknys ar radikoidai* (Земская 1973: 51–55; Рыженкова 2002; Копелиович 2003), *neoklasikiniai dēmenys* (Lasserre 2013; Inčiuraitė-Noreikienė 2015), *neoklasikiniai elementai* (Harastani et al. 2012) ir kt. Bene labiausiai kalbotyros specialistų darbuose įsitvirtinęs bendras *afiksoidų* terminas (Шанский 1970; Keinys 1999: 74; Гущина 2003; Козулина et al. 2009; Vouchnev 2019) ir aptariamieji sietiniai kamienai dažnai priskiriami afiksoidams (prefiksoidams ar sufiksoidams). Tokia terminijos įvairovė neretai lemia painiavą: vieni autoriai tam tikrus terminus vartoja sinonimiškai (kaip leksinius dubletus), laikydamiesi požiūrio, kad jais įvardijamos tos pačios sąvokos, kiti sąvokas atskiria, ir tie patys terminai, pirmųjų autorių tekstuose buvę sinonimai, antrųjų autorių tekstuose įvardija visiškai kitokius dalykus. Dieterio Kastovsky'io nuomone, didžiulė problema yra ta, kad net *Nacionaliniame anglų kalbos žodyne* šie elementai nėra aiškiai apibrėžti ir nėra nustatytų aiškių kriterijų, pagal kuriuos vienus elementus būtų galima atskirti nuo kitų (Kastovsky 2009: 1). Vieną išsamesnių tyrimų, kaip atskirti klasikinius prefiksus, prefiksoidus ir sietinius kamienus, vadinamuosius radikoidus¹, atliko Galina Ryženkova. Kaip matyti iš klasikinių elementų klasifikacijos, autorė vartoja *radikoido* (lot. *radix* – šaknis) terminą, įeinantį į morfeminį žodžių elementų statusą įvardijančių tarptautinių terminų mikrosistemą. Autorė pirmiausia remiasi leksinės reikšmės kriterijumi, t. y. tuo, kiek skolinta morfema yra išlaikiusi savo leksinę reikšmę. Mokslininkės nuomone, pavyzdžiui, *neo-* negalima laikyti nei prefiksoidu, nei radikoidu (sietiniu kamieniu), nes elemento reikšmė nuosekliai blėsta, jis ima atlikti tik darbinę, modifikacinę funkciją, konkretina leksinę po jo einančios šaknies reikšmę (t. y. atlieka priešdėlio funkciją). O, pavyzdžiui, *hidro-*, nėra nei priešdėlis, nei prefiksoidas – tai radikoidas (sietinis kamienas), vienas dūrinio sandų, turintis aiškią leksinę reikšmę, be to, šis sietinis kamienas gali jungtis ne tik su kitomis šaknimis, bet ir su afiksais (plg.: rus. *гидрирование*, liet. *hidrinimas*) (Рыженкова 2002).

¹ Verčiant pažodžiui, reikėtų vartoti *sietinės šaknies* terminą, tačiau šį terminą, kuris populiarus rusų kalbotyroje, kritikavo V. Urbutis (žr. Urbutis 2009: 144). *Sietinės šaknies* terminas šiame straipsnyje nebus vartojamas ir siekiant išvengti per didelės terminų įvairovės.

Lietuvių kalbotyroje ilgą laiką dūrinių su klasikiniiais sietiniais kamienais tema buvo laikoma periferine. Klasikiniai sietiniai kamienai paprastai būdavo įtraukiami į tarptautinių žodžių žodynus greta kitų tarptautinių žodžių, bet ilgą laiką nuodugniau nebuvo tiriami. Teigta, kad jų padėtis izoliuota, periferinė. Tačiau pastaruoju metu, padaugėjęs ir toliau sparčiai daugėjant darinių su klasikiniiais sietiniais kamienais, ši tema sulaukia nemažai ir lietuvių kalbininkų dėmesio. Į šią temą gilinosi Adelė Valeckienė (1968), Kazimieras Gaivenis (2014 [1994], [1998], [1995]), Stasys Keinys (2005 [1979]), Vida Rudaitienė (2001), Lina Inčiuraitė-Noreikienė (2015, 2017), Palmira Zemlevičiūtė (2018), Alvydas Umbrasas (2018) ir kt.

Lietuvių kalboje klasikinių sietinių kamienų morfeminis statusas nėra vienareikšmiškas. Net ir laikantis sutarimo, kad šiuos kamienus reikėtų priskirti afiksoidams, išryškėja dvejopa pozicija: vieni kalbininkai juos nagrinėja kaip dūrinių sandus, kiti – kaip vedinių morfemas: prefiksoidus aptaria su priešdėliais, o sufiksoidus – su priesagomis. Pavyzdžiui, A. Umbrasas, tyręs informatikos ir kompiuterijos terminus naujadarus, kurių dalį sudaro terminai su KPSK, teigia, kad „[s]emantiškai jie [prefiksoidai – aut. past.] artimi sudurtinių žodžių dėmenims, o funkciškai – priešdėliams, nes prie kitų žodžių dedami sistemiškai ir kaip savarankiški žodžiai lietuvių kalboje nėra vartojami (tiesa, kartais parašomi anglų kalbos pavyzdžiu kaip atskiri žodžiai ar atskirti brūkšneliu, bet tai laikoma rašybos klaidomis). <...> Panašumas į afiksus skatina šiuos tarptautinius elementus aptarti kartu su priešdėliais“ (Umbrasas 2018: 136). P. Zemlevičiūtė analizuojamus darinius nagrinėja kaip sudurtinius terminus. Terminologė renkasi vartoti ne prefiksoido, o talpesnį tarptautinio elemento terminą: jos teigimu, „[š]is terminas gali apimti ir sąvoką tarptautinis priešdėlis, ir tarptautinis dėmuo, ir tarptautinis prefiksoidas ir kt.“ (Zemlevičiūtė 2018: 217). L. Inčiuraitės disertacijoje aptariamieji klasikiniai elementai vadinami (neo)klasikinio dėmens ir sietinio kamieno terminais ir dariniai su šiais kamienais analizuojami kaip dūriniai (Inčiuraitė 2017).

Atkreiptinas dėmesys, kad terminologai K. Gaivenis ir St. Keinys *Kalbotyros terminų žodyne* pristatydami afiksoidus (prefiksoidus ir sufiksoidus) remiasi tik lietuvių kalbos pavyzdžiais (*pusbernis, pusdalyvis, pusmaišis, šunkelis, šundaktaris; maišigalis, vaikigalis*) (Gaivenis, Keinys 1990: 13, 155), o savo straipsniuose tokias klasikinių kalbų morfemas, kaip *audio-*, *makro-*, *mikro-*, *nano-*, *pseudo-*, *video-* ir pan., vadina tarptautiniais dėmenimis (Gaivenis 2014 [1994]: 392; 2014 [1998]: 401; 2014 [1995]: 636), tarptautiniais

terminų elementais (Keinys 2005 [1979]: 196)². Tad kyla klausimas: galbūt tarp afiksoidų ir klasikinių kamienų esti tam tikrų skirtumų ir ne visada klasikinius sietinius kamienus reikėtų priskirti afiksoidams?

Lietuvių kalbotyroje afiksoidai, remiantis KTŽ, suprantami kaip dūrinių sandai, turintys apibendrintą reikšmę ir dėl to šiek tiek panašūs į afiksą (Gaivenis, Keinys 1990: 13). Taigi afiksoidų leksinė reikšmė, palyginti su žodžiu, iš kurio jie atsirado, yra išblėsusi, tapusi labiau apibendrinta, abstraktesnė. O sietiniai kamienai turi gana aiškią leksinę reikšmę. Ši reikšmė gali būti aktualizuojama termino apibrėžtyje, pvz., *Mikroužpildai yra smulkūs mineraliniai milteliai, gaunami iš gamtinių mineralinių uolienu ir mineralinių pramonės atliekų* StM 2012: 135, kartais – kontekste arba sinonimiškai vartojamo sudėtinio termino rūšiniu dėmeniu, pvz., *vibrosija* BDT 1976: 58 – *vibracinė sija* BDT 1976: 66.

Kitas svarbus skirtumas – afiksoidai kalboje gali (arba dar gali) funkcionuoti ir kaip savarankiški žodžiai su savo gramatine charakteristika. Į tai dėmesį yra atkreipęs Darius Jarmalavičius, tyręs vokiečių kalbos afiksoidus (Jarmalavičius 2014: 31). Apie tai rašė Geertas Evertas Booijus ir Matthias Hüningas: pavyzdžiui, vokiečių kalbos būdvardis *frei* (liet. *laisvas*), kaip ir anglų kalbos *free* ir olandų kalbos *vrij*, yra savarankiškas žodis. Tačiau dūriniuose tai jau yra afiksoidas, turintis bendresnę, labiau afiksinę, reikšmę: „neturintis to, kas žymima pagrindiniu žodžiu“, pvz.: *alcohol-frei*, *sugar-free* (Booij, Hüning 2014: 78). Šis G. E. Booijaus ir M. Hüningo pateikiamų dūrinių sando *free* afiksoidiškumas pagal reikšmę akivaizdus iš vertimo į lietuvių kalbą: *bealkoholis*, *becukris*. Kad žodžiai, iš kurių kilo afiksoidai, kalboje vartojami ir kaip savarankiški, turintys konkrečią leksinę reikšmę, matyti ir iš KTŽ pateikiamų pavyzdžių: *šunkelis*, *maišigalis*, *vaikigalis* ir t. t. O sietiniai kamienai kalboje vartojami tik susijusio pavidalo, jiems trūksta gramatinių požymių. Taigi šiame straipsnyje iš klasikinių graikų ir lotynų kalbų kilę tarptautiniai elementai, tokie kaip *audio-*, *makro-*, *mikro-*, *nano-*, *pseudo-*, *video-* ir pan., bus laikomi sietiniais kamienais, o dūriniai su jais – netikraisiais dūriniais (apie netikruosius dūrinius plačiau kalbama šio straipsnio skyrelyje „Gimininių statybos terminų dūrinių su klasikineis sietiniais kamienais darybos bruožai“). Vadinasi, galima būtų pritarti G. Ryženkovo ir kitų panašiai manančių autorių

² Tiesa, St. Keinys *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryboje* aptariamuosius klasikinius elementus jau laiko afiksoidais (Keinys 1999: 111).

pozicijai dėl tokios morfeminį statusą nurodančių terminų eilutės: priešdėliai (prefiksai) – prefiksoidai (afiksoidų dalis) – sietiniai kamienai (radiksoidai) – laisvieji (savarankiški) kamienai.

Iš klasikinių graikų ir lotynų kalbų kilusių priešdėlių ir sietinių kamienų skirtumus, remdamasi Tvrtko Prčiću, yra aptarusi L. Inčiuraitė (žr. Inčiuraitė 2017: 43–47). Mokslininkė savo disertacijoje klasikinius elementus *super-*, *anti-*, *kontr(a)-*, *eks-*, *meta-*, *sub-*, *hiper-*, *pro-*, *ultra-*, *vice-*, *inter-/intra-*, *arachi-*, *infra-*, *terto-*, *para-*, *ekstra-*, *post-*, *di-*, *trans-*, *bi-*, *epi-* priiskiria priešdėliams, o *pseudo-*, *mikro-*, *auto-*, *tele-*, *video-*, *euro-*, *bio-*, *makro-*, *elektro-*, *hidro-*, *kvazi-*, *moto-*, *aero-*, *avia-*, *termo-*, *mega-*, *mono-*, *polit-*, *agro-*, *audio-*, *techno-*, *stereo-*, *nano-*, *radio-*, *vibro-*, *eko-*, *proto-*, *kiber-*, *neo-*, *multi-*, *pneumo-*, *seks-*, *geo-*, *kosmo-*, *mezo-*, *neuro-*, *amino-*, *narko-*, *nitro-*, *turbo-*, *zoo-* laiko sietiniais kamienais. Dauguma L. Inčiuraitės nurodytų tarptautinių priešdėlių pateikti ir DLKG, priešdėlių vedinių skyriuje (DLKG 2005: 150), tačiau šią grupę mokslininkė papildė keliais tarptautiniais priešdėliais. Vadinamieji klasikiniai sietiniai kamienai DLKG (2005) neaptariami nei prie priešdėlių, nei prie dūrinių sandų.

Susisteminius įvairių autorių išsakytas mintis apie klasikinius sietinius kamienus, galima išskirti tokius šių kamienų požymius:

1. Klasikiniai sietiniai kamienai būdingi daugeliui kalbų. Tai patvirtina daugelis kalbininkų (Gaivenis 2014 [1995]: 636; Клобуков, Гудилова 2001; Земская 2011: 51), o Valentina Skujiņa kalba apie terminologijos plėtojimą tarptautiniu mastu, laipsnišką terminų struktūrinių modelių derinimą, kiek tai leidžia įvairios kalbų sistemos (Skujiņa 1999: 3).
2. Klasikiniai sietiniai kamienai labai produktyvūs. Dūrinių su tais pačiais klasikiniiais sietiniais kamienais gausu ir įvairių sričių lietuvių terminijoje.
3. Klasikiniais sietiniams kamienams būdinga gana konkreti, leksinė, reikšmė; teigiama, kad jie turi labiau šaknies, o ne afikso turinį. Evanthia Petropoulou (2009: 41) vartoja *semantinio tankio* terminą, mokslininkės nuomone, klasikiniams sietiniams kamienams, palyginti su afiksais, būdingas didesnis semantinis tankis.
4. Paprastai žodis, iš kurio klasikinis elementas kilo, būna daugia-reikšmis, o sietinis kamienas paveldi ne visas jo reikšmes, o tik tas, kurios būtinos vartosenai (Козулина et al. 2009: 5).

5. Klasikiniai sietiniai kamienai būna priklausomieji dūrinių sandai (nesudaro sudedamųjų dūrinių, o tik apibrėžiamuosius), jie apibrėžia antrąjį sandą, susiaurina jo reikšmę.
6. Klasikiniai sietiniai kamienai, užimantys prepozicinę padėtį šaknies atžvilgiu, dažniausiai baigiasi balsiu (Kazio Borutos ir kt. *Tarptautinių žodžių žodyne* (TŽŽ 1936) klasikiniai sietiniai kamienai dar pateikiami ir be balsio ar su kitokiu balsiu: *aer...*, *aero...*; *hidr...*, *hidro...*; *fibri...*, *fibro...*; *vibr...*, *vibro...*). Kai kurie užsienio autoriai mano, kad šis balsis yra jungiamasis. Vasilijus Nemčenko teigia, kad ryškiu formaliu požymiu, klasikinius elementus priartinančiu prie šakninių morfemų, reikėtų laikyti jungiamuosius balsius. Būtent pagal šį požymį afiksoidai formaliai atskiriami nuo afiksų, nes jungiamieji balsiai būdingi tik dūriniams tarp šaknų arba kamienų ir nepasitaiko tarp šaknų ir afiksų (Немченко 1994: 65).

Toliau straipsnyje bus nagrinėjamas vienos konkrečios – statybos – srities hibridinių gimininių terminų dūrinių su KPSK posistemis, analizuojami šių kalbamųjų dūrinių darybos polinkiai.

GIMINIŲ HIBRIDINIŲ STATYBOS TERMINŲ DŪRINIŲ KLASIKINIŲ SIETINIŲ KAMIENŲ POSISTEMIS IR JO RAIDA

Statybos terminijoje yra nemažai hibridinių dūrinių su iš graikų ir lotynų kalbų kilusiais sietiniais prepoziciniais kamienais. Kaip rodo atliktas tyrimas, gimininių statybos terminų KPSK posistemį sudaro 20 narių: *aero-*, *auto-*, *azo-*, *bio-*, *eko-*, *fero-*, *fibro-*, *foto-*, *geo-*, *hidro-*, *makro-*, *mezo-*, *mikro-*, *nano-*, *nitro-*, *pneumo-*, *tenzo-*, *termo-*, *turbo-*, *vibro-*. Šie KPSK yra tie patys, kaip ir daugelio kitų mokslo bei technikos sričių terminų, – statybos terminijos KPSK posistemis tėra bendros lietuvių terminijos klasikinių sietinių kamienų sistemos dalis. Dūriniai su aptariamaisiais kamienais yra arba statybos terminijos naujadarai, arba naujažodžiai, į statybos terminiją atėję iš kitų sričių.

Ne visais laikotarpiais statybos terminijoje tokių dūrinių buvo gausu. Skaitant šaltinius, rasta, kad statybos srities tekstuose gimininiai statybos terminai dūriniai su KPSK pradėti vartoti pirmuoju Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu. Tačiau tai buvo tik du gimininiai terminai su *auto-*: *auto-pastogė* MT 1929: 11 (rašoma su brūkšneliu) ir *autovežimis* LPMK 1931: 5, 36, vartoti kelių tiesybos ir tiltų statybos vadovėliuose. Pažymė-

tina, kad *auto* tuo laikotarpiu vartotas ir kaip savarankiškas žodis. Pavyzdžiui, Leono Tuskenio knygoje *Lietuvos plentai ir moderniškiosios konstrukcijos* vardinamos *auto* rūšys: *autobusai, krovininiai automobiliai, lengvieji automobiliai, motociklai* LPMK 1931: 36. Šiuo laikotarpiu išleistame *Tchniko žodynyje* (TŽ 1920) ir TŽŽ 1936 *auto* taip pat pateikiamas kaip savarankiškas, automobilį reiškiantis žodis. Beje, kaip savarankiškas žodis TŽŽ 1936 teikiamas ir *mikro*, tačiau, kad šis skolinys būtų vartojamas kaip savarankiškas žodis ar kaip sietinis kamienas statybos srities moksliniuose tekstuose, nebuvo pastebėta.

Kelias kalbamiems kamienams į lietuvių kalbos terminiją (taip pat ir statybos terminiją) ypač plačiai atsivėrė sovietmečiu, rusų kalbai tapus ne tik svarbiausiu skolinių šaltiniu, bet ir sustiprėjus jos, kaip kalbos tarpininkės, pozicijoms. St. Keinys atkreipia dėmesį į istorinį faktą – 1957 m. šventą Rusijos Spalio revoliucijos keturiasdešimtmetį: ta proga oficialiai buvo paskelbtas ir bandytas įteisinti vertinių iš rusų kalbos darymas kaip svarbus lietuvių terminų kūrimo būdas (Keinys 2005 [2003]: 239). Iš tikrųjų, kaip matyti iš toliau pateikiamų pavyzdžių šaltinių, beveik visi dūriniai su iki tol nevertotais KPSK rasti statybos srities mokslinėje literatūroje, išleistoje jau po šio įvykio. Tuomet plūstelėjo visas būrys statybos sričiai naujų sietinių kamienų: *aero-*, *azo-*, *fero-*, *fibro-*, *foto-*, *hidro-*, *mikro-*, *nitro-*, *pneumo-*, *termo-*, *turbo-*, *vibro-*. Su jais buvo padaryta nemažai antžeminės (pastatų ir kitų statinių statybos, kelių tiesybos, tiltų statybos) ir požeminės (vandentiekio, kanalizacijos, pamatų įrengimo) statybos gimininių hibridinių terminų, pvz.: *aeronuotrauka* ALKS 1972: 39, *azodažalai* RLKP 1959: 12, *ferolydinys* SMG 1974: 58, *fibroužpildas* MK 1956: 23, *fotoapskaita* SOV3 1974: 24, *hidromazgas* RLKP 1959: 68, *makrokietumas* MMB 1962: 67, *mikroputokšlis* JTŽ 1982: 15, *mikroužpildas* MTPM 1976: 141, *nitrodažai* KSŽ 1988: 84, *nitroglaitas* SMG 1974: 306, *pneumovenėlis* JDŽ 1981: 140, *termojėklas* RLKP 1959: 37. Ir toliau statybos hibridiniai dūriniai buvo daromi su sietiniu kamieniu *auto-* (*autokelias* APKS 1964: 3, *autokrautuvas* RLKP 1959: 11, *autovežimėlis* RLKP 1959: 11), tačiau didžiausiu produktyvumu išsiskyrė sietinis kamienas *vibro-*: su juo sovietmečiu padarytas didelis pluoštas statybos terminų: *vibrobuožė* BDT 1976: 58, *vibromaišytuvas* SM 1966: 195, *vibromalūnas* MK 1956: 21, *vibroplūkimas* SMG 1974: 201, *vibropriekrova* SMG 1974: 227, *vibrosietas* JDŽ 1981: 59, *vibrosija* BDT 1976: 58, *vibrosiurblys* BDT 1976: 27, *vibrostatas* SMG 1974: 227, *vibrostrypas* BDT 1976: 58, *vibrovelenas* SMG 1974: 201, *vibrotanki-*

nimas SM 1966: 198. Iš 574 gimininių statybos terminų dūrinių, vartotų sovietmečio statybos srities mokslinėje literatūroje, 61 (10,63 proc.) yra hibridinis dūrinys su KPSK.

Didelę įtaką atsirasti tokiems terminams turėjo dvikalbiai rusų–lietuvių kalbų žodynai, kuriuose buvo kopijuota rusų kalbos terminų daryba. Daugumą sovietmečiu padarytų terminų su KPSK reikėtų laikyti pusvertiniais, pvz.: *аерополетная – аэроснимок* RLKP 1959: 19, *ферродинамика – ферросплавы* TRLT 1949: 117, *моторный – мотор* RLKP 1959: 204, *турбогрязь – турбобур* RLKP 1959: 445. Kaip pastebi Zigmas Zinkevičius, sovietmečiu „[l]abai padaugėjo sudurtinių žodžių, kurie irgi buvo daromi nusižiūrint į rusiškus atitikmenis <...>. Ypač įsigalėjo dūriniai su *bendra-* (*обще-*, *со-*), *daugia-* (*много-*), *sava-*, *savi-* (*само-*), *smulkia-* (*мелко-*), *visa-* (*все-*). <...> Net lotyniški (graikiški) dėmenys paprastai būdavo ten, kur juos vartodavo rusai“ (Zinkevičius 1994: 210–211).

Nagrinėjamoju laikotarpiu KPSK nevengta jungti ne tik su vienakamieniais žodžiais, bet ir su savakilmiais bei hibridiniais dūriniais (*autobetonmaišė* BDT 1976: 23, *autocementovežis* PSAD 1978: 13, *autosavivartis* BGD 1978: 25, *turboorapūtė* RLKP 1959: 445), taip pat su dūriniais, jau turinčiais klasikinį sietinį kamieną (*aerofotovaizdas*, *aerofotonuotruaka* RLKP 1959: 19, *mikrofotonuotruaka* RLKP 1959: 197, *autohidrokeltuvas* JDŽ 1981: 127). Taigi sovietmečiu vartota gana gremėzdžių trikamienių hibridinių dūrinių, kurių statybos literatūroje, išleistoje 1990–2018 m., nebeliko.

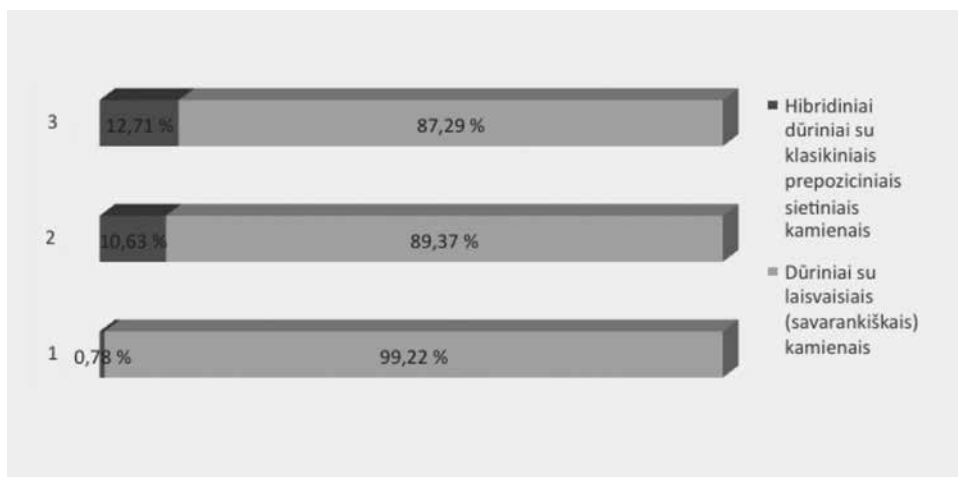
Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, statybos tobulėjimas ir plėtra imami sieti su Vakarų pažangiąja patirtimi. Integruojantis mokslams, vienu sričių pasiekimai taikomi kitose srityse – statybos sritis ne išimtis, pavyzdžiui, nano- ir biotechnologijos pradedamos taikyti statybinėms medžiagoms tobulinti. Statybos terminijai tampa aktualios naujos sąvokos, neretai apimančios skirtingų mokslo ir technikos šakų dalykus, ir jas įvardijantys terminai. Tad klasikiniai sietiniai kamieniai, bendri įvairių sričių terminijai, ir šiuo laikotarpiu yra labai aktualūs. Jiems populiarėti nemažą įtaką turi anglų kalba, lyderiaujanti tiek kaip kalba šaltinis, tiek kaip kalba tarpininkė. 1990–2018 m. išleistoje statybos srities mokslinėje literatūroje vėl randame nemažai (76 skirtingus terminus) hibridinių gimininių statybos terminų dūrinių su KPSK: *aero-* (*аеронуотруака* ST 1992: 17, SKAE 2010: 24, *aerosija* CPK 1992: 178, *aerouostas* RLSTŽ 1992: 292), *auto-* (*autokelias* SKPP 2008: 51, *autokrautuvas* SBPK 1995: 83, *autovilkikas* ALLA 1993: 349), *bio-* (*biodujos* SIS 2011: 11, *biointarpas* SSMS 1994: 7,

biokuras VCKUA 2016: 14), *eko-* (*ekonašumas* SIŽ 2004: 822), *fero-* (*ferolydiniai* SP 2008: 25), *fibro-* (*fibrosluoksnis* ŠSDV 2015: 17), *foto-* (*fortotamprumas* RLSTŽ 1992: 456), *geo-* (*geokorys* SIŽ 2004: 124, *geotinklas* SIŽ 2004: 124, PKSŽ 2009: 156, GAG 2018: 59), *hidro-* (*hidrosquarta* ALLA 1993: 17, *hidrostiprintuvas* ALLA 1993: 40, *hidrožerutis* PKSŽ 2009: 302, SKTR 1990: 36), *makro-* (*makrolygmuo* KABK 2012: 65, *makroplaušas* KABK 2012: 16, *makroplyšys* KABK 2012: 41, SP 2008: 22, SK 2002: 26, *makrotūris* SKKS 1998: 12), *mezo-* (*mezolygmuo* KABK 2012: 66, *mezoaplinka* MLA 2011: 1), *mikro-*, *nano-* (*nanodalelės* RNS 2012: 79, *nanovamzdeliai* KMMT 2006: 89), *tenzo-* (*tenzodaviklis* SKKS 1999: 24, RLSTŽ 1992: 414, SK 1995: 65, SK 1991: 90, ALLA 1993: 159, STŽ 2002: 638, *tenzotinklas* S5 2000: 318, *tenzotinklas* RLSTŽ 1992: 414), *termo-* (*termonuotrauka* BG 2002: 74, *termopavara* ŠVOK 2019: 91), *vibro-*. Pastarasis sietinis kamienas ir toliau lieka produktyvus ir aktyvus: su juo, kaip ir sovietmečiu, padaryta nemažai statybos terminijos naujadarų: *vibroaikštelė* SMD 1992: 44, *vibrogramzdinimas* VLGN 2013: 1, *vibrogramzdintuvas* VLGN 2013: 6, *vibroįkalamumas* VLGN 2013: 5, *vibroplūktuvas* RLSTŽ 1992: 484, *vibrotasėlis* RLSTŽ 1992: 484 ir kt. Tačiau aptariamuoju laikotarpiu didžiausiu produktyvumu ir aktyvumu pasižymi KPSK *mikro-* – su juo padaryta 20 naujų gimininių statybos terminų, pvz.: *mikro(su)irimas* RLSTŽ 1992: 188, *mikroanga* PKSŽ 2009: 397, *mikroburbulas* ŠVOK 2019: 126, *mikrodulkės* MPPB 2018: 20, BG 2002: 77, *mikroįtrūkis* VCKUA 2016: 34, *mikrokietumas* KABK 2012: 67, *mikroplaušas* KABK 2012: 16, *mikroplyšys* SP 2008: 22, *mikroužpildas* GKPE 2007:10, *mikrovėdinimas* SRR 2000: 291. Dūriniai su *mikro-* iš visų kitų išsiskiria ir didžiausiu vartojamumu statybos srities moksliniuose tekstuose. Be to, greta dažnai vartojamo termino *mikroplyšys* atsiranda ir *makroplyšys* SK 2002: 26, SP 2008: 22. Aplinka pradedama skirstyti į *mikro-*, *mezo-* ir *makroaplinką* MLA 2011: 1. Tarp terminų su *mikro-* ir *makro-* susiklosto antoniminiai santykiai, susiję su šių klasikinių sietinių kamienų antonimiškumu.

Kaip galima matyti iš pavyzdžių, ne visi sietiniai kamienai, su kuriais buvo daromi dūriniai sovietmečiu, liko produktyvūs ir aktyvūs. 1990–2018 m. nepadaryta (nerasta) nė vieno naujo termino su KPSK *azo-*, *nitro-*, *pneumo-*, *turbo-*. Tačiau statybos terminijos KPSK posistemį papildė 7 šiai sričiai nauji sietiniai kamienai, naudojami hibridiniams terminams daryti: *bio-*, *eko-*, *geo-*, *makro-*, *mezo-*, *nano-*, *tenzo-*. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad svarbiausiam šio laikotarpio statybos terminijai darbe – *Statybos*

terminų žodyne (STŽ 2002) – iš 377 giminių terminų dūrinių tik penki yra hibridiniai dūriniai su KPSK (1, 59 proc.): *aerouostas* STŽ 2002: 13, *hidrosvarta* STŽ 2002: 182, *mikroplyšys* STŽ 2002: 339, *mikroužpildas* STŽ 2002: 339, *tenzodaviklis* STŽ 2002: 638. Be to, greta *mikroplyšio* teikiamas lietuviškas sudėtinis terminas *plaukiškasis plyšys*, o greta *mikroužpildo* – trumpas vienažodis lietuviškas terminas *smulkmė* (tačiau nė viename skaičiuotame stovybos srities moksliniame tekste vartojamų šių lietuviškų terminų nepastebėta). Vadinasi, STŽ 2002 negalėjo turėti didelio poveikio hibridinių stovybos terminų dūrinių su KPSK skvarbai į kitus mokslinius tekstus, kaip kad buvo galima pastebėti sovietmečiu leistų žodynų atveju. Peržiūrėjus šaltinius, išleistus 1990–2018 m., pastebėta, kad daugiausia hibridinių giminių stovybos terminų dūrinių vartojama vadovėliuose ir disertacijose. Iš šio laikotarpio 598 giminių stovybos terminų dūrinių 76 yra su klasikineis sietiniais kamienais, t. y. 12,71 proc. Giminių stovybos terminų dūrinių su KPSK ir su laisvaisiais (savarankiškais) kamienais santykis skirtingais istoriniais laikotarpiais pavaizduotas 1 paveiksle.

1 pav. Giminių hibridinių stovybos terminų dūrinių su klasikineis prepozicineis sietiniais kamienais ir su laisvaisiais (savarankiškais) kamienais santykis: 1) 1918–1940 m., 2) 1941–1989 m., 3) 1990–2018 m.

Kaip matyti iš 1 paveikslo, stovybos terminijai būdinga hibridinių dūrinių su KPSK gausėjimo tendencija. Nors svarbiausia priežastimi tokiems dūriniams atsirasti ir populiarėti stovybos terminijoje, kaip ir kitose mokslo srityse, reikėtų laikyti istoriškai susiklosčiusius ryšius su rusų kalba, yra nemažai ir kitų priežasčių, lemiančių tokių dūrinių populiarumą. Kaip

nurodo Valerija Danilenko, dauguma tokių klasikinių tarptautinių kamienų yra vienareikšmiai, o tai ypač svarbu terminijai. Be to, termino su tokiu kamieniu reikšmė lengvai iššifruojama: pamačius, pavyzdžiui, terminą *геофон* (liet. *geofonas*), galima pagal sandų reikšmę suprasti, kad tai yra prietaisas žemės garsams įrašyti, nereikia reikšmės tikrinti terminų žodyne (Даниленко 1977: 35). Be to, tokie vienažodžiai terminai ekonomiškai, patogūs vartoti. Labai svarbi priežastis, lemianti naujų hibridinių dūrinių su klasikiniiais sietiniais kamienais atsiradimą vienos ar kitos srities terminijoje, – daryba pagal analogiją. Angelės Kaulakienės nuomone, „[d]arybine analogija remiasi beveik visa terminijos naujadarų (vedinių ir dūrinių) daryba“ (Kaulakienė 2014 [1988]: 169). Valentina Novodranova atkreipia dėmesį į klasikinių sietinių kamienų tarpdiscipliniškumą: šiais elementais, kurie priklauso bendram Europos kalbų tarptautinių morfemų fondui, naudojasi skirtingi mokslai ir skirtingos šių mokslų disciplinos, todėl, mokslininkės teigimu, galima kalbėti apie tai, kad mokslo kalboje jie sudaro ypatingą sluoksnį su aiškiai išreikštais tarpmoksliniais ir tarpdisciplininiais ryšiais (Новодранова 2008: 277). Integruojantis mokslams, šio sluoksnio vienetai ypač patogūs naujiems terminams daryti – tai parodė ir statybos hibridinių gimininių terminų raidos tyrimas.

GIMININIŲ STATYBOS TERMINŲ DŪRINIŲ SU KLASIKINIAIS PREPOZICINIAIS SIETINIAIS KAMIENAIS DARYBOS BRUOŽAI

Net ir išsiaiškinus klasikinių elementų morfeminį statusą ir atskyrus sietinius kamienus nuo kitų morfemų, kyla nemažai probleminių klausimų. Vienas jų susijęs su terminų, turinčių KPSK, daryba. Jevgenijus Klobukovas ir Svetlana Gudilova kelia klausimą, ar žodžius su KPSK (autoriai vartoja aptartąjį *radiksoido* terminą) iš viso galima laikyti dūriniais. Mokslininkai, įvertinę tokių darinių požymius, skiria tikruosius dūrinius ir kvazidūrinius. Pagrindinis skirtumas, J. Klobukovo ir S. Gudilovos nuomone, yra šakninių morfemų darumas. Tikrųjų dūrinių šaknys dalyvauja daryboje, įeidamos į dvi skirtingos darybos bendrašaknių žodžių eilutes, pvz.: *лесостень* (liet. *miškastepė*): 1) *лес, лесник, лесистый* (liet. *miškas, miškinis, miškingas*); 2) *стень, степной, степняк* (liet. *stepė, stepiškas, stepinis* („stepės gyventojas“)). O tokios morfemos, kaip *makro-*, lieka darybos užribyje. Mokslininkai mano, kad dūrinių su radiksoidais negalima laikyti tikraisiais dūriniais, o tik kvazidūriniais, kuriems „ne vieta

gramatikų ir vadovėlių žodžių darybos skyriuose; jie yra ne žodžių darybos, o morfemikos – mokslo apie morfeminę žodžio struktūrą – dalis“ (Клобуков, Гудилова, 2001: 18–21).

Vincas Urbutis, nors *Žodžių darybos teorijoje* daugiau remiasi lietuviškais sietiniais kamienais, taip pat laikosi požiūrio, kad dvikamieniai žodžiai, kurių vienas kamienas sietinis, neturėtų būti laikomi tikraisiais dūriniais, nes „[š]itokiems žodžiams dar trūksta daugelio dūriniais būdingų požymių“ (Urbutis 2009: 153). Mokslininkas pabrėžia, kad darybos opozicija, kuri, kaip ir darybos motyvacija, yra svarbus darinio bruožas, yra ne *kamienų*, o *žodžių* (pabraukta aut.) opozicija. Be to, žodžių daryboje labai svarbu, kokių kalbos dalių yra pamatiniai žodžiai (Urbutis 2009: 104–105). Šiuo atveju mes kalbame ne apie žodžius, o apie kamienus, kuriems trūksta gramatinės charakteristikos. V. Urbutio teorijoje, kaip ir J. Klobukovo bei S. Gudilovos išvalgose, matome tą pačią idėją apie dūrinių su sietiniais kamienais nelaikymą tikraisiais dūriniais. Taigi, remiantis minėtų autorių pastebėjimais, žodžių darybos požiūriu dūrinius būtų galima skirstyti į tikruosius ir netikruosius – antriesiems, stokojantiems dūriniais būdingų požymių, ir priklausytų dūriniai su sietiniais kamienais.

Daugeliu atvejų tokiems netikriesiems hibridiniams dūriniais, einantiems statybos giminiais terminais, būdinga, kad KPSK jungiamas su ištisu žodžiu – daiktavardžiu, ir šio žodžio gramatinė charakteristika nekeičiama, kirtį ir kirčiuotę taip pat išlaiko žodis, su kuriuo jungiamas klasikinis sietinis kamienas. Be to, netikrųjų dūrinių su KPSK daryba skiriasi ir pagal lietuviško pamatinio kamieno darybinį skaidumą. Lietuvių bendrinės kalbos dūrinius įprasta daryti iš darybiškai neskaidžių pamatinių kamienų (Jakaitienė et al. 1976: 15). „Sandai, kurių pamatiniai žodžiai turi ryškesnių priesagų <...>, priešdėlių ar patys yra sudurtiniai, tebėra gan retas dalykas ir laikytini išimtimis“; – rašo St. Keinys (1999: 72). Tačiau kitur, kalbėdamas apie terminus, kalbininkas teigia, kad „gana dažnai pamatiniai žodžiai terminų daryboje yra sudėtingesnės sandaros, negu įprasta apskritai bendrinėje ir ypač liaudies žodžių daryboje“ (Keinys 2005 [1974]: 189), ir tai terminologas sieja su terminų reikšmės tikslumo siekimu. Kalbant apie hibridinius gimininius statybos terminus dūrinius su KPSK, pasakytina, kad darant šiuos netikruosius dūrinius neretai remiamasi dar sudėtingesnės sandaros lietuviškais pamatiniais žodžiais³.

³ Šiame straipsnyje, kalbant apie pamatinius žodžius, be abejo, omenyje turimas lietuviškas žodis – klasikinio sietinio kamieno žodžiu, juo labiau pamatiniu, vadinti neišeitų.

Apskritai KPSK, sudarant gimininius statybos terminus, jungiami su bet kokios sandaros žodžiu. Būdinga, kad antrasis žodis yra ne paprastas, o darinys. Jau pirmojo Lietuvos nepriklausomybės laikotarpio statybos srities tekstuose rastų netikrųjų statybos terminų dūrinių *auto-pastogė* ir *autovežimis* pamatiniai žodžiai yra pirmojo laipsnio dariniai (*auto + pastogė* ← *stogas*, *auto + vežimas* ← *vežė*).

Dauguma sovietmečio statybos terminijos netikrųjų dūrinių taip pat padaryti sietinį kamieną jungiant su pirmojo ir antrojo laipsnio dariniais, dažniausiai priesaginės darybos, pvz.: *autokrautuvas* RLKP 1959: 11 (*auto + krautuvas* ← *krauti*), *autovežimėlis* RLKP 1959: 11 (*auto + vežimėlis* ← *vežimas* ← *vežė*), *makrokietumas* MMB 1962: 67 (*makro + kietumas* ← *kietas*), *mikrobandinys* MMB 1962: 20 (*mikro + bandinys* ← *bandė*), *mikrojudesys* SOV3 1974: 33 (*mikro + judesys* ← *judėjo*), *nitrojunginys* RLKP 1959: 227 (*nitro + junginys* ← *jungė*), *turbogrąžtas* RLKP 1959: 445 (*turbo + grąžtas* ← *grąžti*), *vibrosiurblys* BDT 1976: 27 (*vibro + siurblys* ← *siurbti*), *vibroplūkimas* SMG 1974: 201 (*vibro + plūkimas* ← *plūkę*).

Kai kurių netikrųjų dūrinių su KPSK pamatinis žodis turi priešdėlį, įgytą vienoje ar kitoje darybos pakopoje, tačiau netikrojo dūrinio pamatinis žodis yra galūninės darybos: *autoįvykis* MTS 1981: 220 (*auto + įvykis* ← *įvyko* ← *vyko*), *fibroužpildas* GMKP 1969: 39 (*fibro + užpildas* ← *užpildė* ← *pildė*), *vibropriekrova* SMG 1974: 227 (*vibro + priekrova* ← *prirovė* ← *krovė*). Kaip jau buvo minėta, KPSK jungiami ir su dūriniais (*autobetonmaišė* BGD 1978: 25, *autocementovežis* PSAD 1978: 13, *autosavivartis* BGD 1978: 25).

Mažosios dalies netikrųjų dūrinių pamatinis žodis yra paprastas, pvz., *vibrosija* BDT 1976: 58.

Pavyzdžių analizė rodo, kad bėgant laikui pamatinio lietuviško žodžio struktūra pagal darybą sudėtingėja. 1990–2018 m. statybos srities mokslinėje literatūroje tarp statybos terminijos dūrinių naujadarų (ar naujažodžių) su KPSK vyrauja dūriniai, kuriems kaip pamatinis žodis imamas antrojo laipsnio darinys: *fototamprumas* RLSTŽ 1992: 456 (*foto + tamprumas* ← *tamprus* ← *tempti*), *hidrosqvarta* STŽ 2002: 182 (*hidro + sqvarta* ← *suvertė* ← *vertė*), *hidrostiprintuvas* ALLA 1993: 40 (*hidro + stiprintuvas* ← *stiprinti* ← *stiprus*), *vibroištraukimas* VLGN 2013: 16 (*vibro + ištraukimas* ← *ištraukti* ← *traukti*). Tarp šiuo laikotarpiu fiksuotų statybos terminų dūrinių su KPSK kur kas mažiau tų, kurių pamatinis žodis paremtas pirmojo laipsnio dariniu: *makroplyšys* KABK 2012: 41 (*makro + plyšys* ← *plyšo*), *mi-*

krotrūkis SGY 2012: 81 (*mikro* + *trūkis* ← *trūko*). Taip pat nedaug kalbamųjų dūrinių, kurių pamatinis sandas yra paprastasis žodis: *biodujos* SIS 2011: 11, *geokorys* SIŽ 2004: 124, *mikroanga* PKSŽ 2009: 397.

Ne visi paskutinio šimtmečio statybos srities tekstuose vartotų hibridinių dūrinių su KPSK yra netikrieji. Tyrimas rodo, kad būta bandymų su KPSK daryti tikruosius dūrinius, klasikinius sietinius kamienus labiau pritaikyti prie lietuvių kalbos sistemos. Jau vienas iš pirmųjų statybos leidinyje vartotų dūrinių *autovežimis* LPMK 1931: 36 padarytas kaip tikrasis dūrinys: pakeista galūnė, kirtis veikiausiai krenta ant ilgojo jungiamojo balsio *o*, kuris pakeitė skoliną trumpąjį *o*. Gali būti, kad termino *autovežimis* sistemišką darybą lėmė tai, jog, kaip jau buvo minėta, *auto* aptariamuoju laikotarpiu vartotas ir kaip savarankiškas žodis, turintis konkrečią – automobilio – reikšmę. *Autovežimis* fiksuotas ir vėlesniuose statybos srities tekstuose, o 1956 m. K. Ulvydas siūlė skolinį *auto* gramatinti, teigdamas, kad žodį visiškai lengva linksniuoti: *áutas, áuto, áutui* ir t. t. (Ulvydas 1967). Vadinasi, tokio *auto* negalėtume laikyti sietiniu kamieniu – tai savarankiškas žodis, daiktavardis, nors ir stokojantis tam tikrų gramatinių požymių (tokių nesugramatintų žodžių lietuvių kalboje ir dabar yra ne vienas), dalyvaujantis žodžių daryboje ir sudarantis tikrąjį dūrinių. Nors, kita vertus, tokia daryba, kai kaip pamatinis žodis imamas nesugramatintas skolinys, lietuvių kalbai taip pat nėra būdinga.

Tikriesiems dūriniams artimų terminų su KPSK bandyta daryti ir daugiau. Nors klasikiniai sietiniai kamienai, darant gimininius terminus, paprastai jungiami su daiktavardžiais, sovietmečiu, sekant rusų kalbos dūrybos polinkiais, bandyta juos jungti ir su veiksmožodžiais, pvz., *motovežys* – *мотовоз* RLKP 1959: 204. St. Keinys 1979 m., aptardamas *autolėkis, autoskrydis, fleksorašis, motovežys* tipo terminus, kėlė mintį apie „dar vieno naujo terminų darybos tipo užuomazg[as]“ ir teigė, kad kol kas neaišku, „[a]r jis pasidarys darus“ (Keinys 2005 [1979]: 2000). Praėjus pusei amžiaus, galima teigti, kad tokia daryba, bent jau statybos srityje, nebuvo produktyvi, šie terminai skaitytuose leidiniuose vėliau nebuvo vartojami. Viename sovietmečio vadovėlyje rasti ir du hibridiniai veiksmožodžiai su KPSK: *vibrovalcuoti* SMG 1974: 184 ir *vibroštampuoti* SMG 1974: 184. Neaišku, ar kaip šių veiksmožodžių pamatiniai žodžiai imti dvikamieniai skoliniai *vibrovalcas* ir *vibroštamapas*, ar prie hibridinių veiksmožodžių *valcuoti* ir *štampuoti* prijungtas sietinis kamienas *vibro-*. Bet kuriuo atveju tai visiškai netipiniai pavyzdžiai.

Akivaizdu, kad KPSK į lietuvių kalbą vieni neatėjo – kartu buvo pasiskolintas ir darybos modelis, pagal kurį sietinis kamienas tiesiog pritraukiamas prie antro viso žodžio, nebandant jo morfonologiškai integruoti į lietuvių kalbos sistemą.

Terminų su KPSK darybą pagal užsienio kalbų pavyzdį ypač kritikavo Vytautas Pranciškus Būda. Netikruosius hibridinius statybos terminus dūrinius, kurių, kaip minėta, lietuvių terminijoje be saiko pradėjo rasti sovietmečiu, kalbininkas siūlė taisyti ne tik todėl, kad jie, autoriaus manymu, nedera prie lietuvių kalbos darybos sistemos, bet ir todėl, kad, laikydamiesi tokios darybos, pasiduodame svetimųjų įtakai, „užmirštame tai, kas padaryta praeityje, prieš įsigalint Lietuvoje „didžiojo“ Stalino ir apskritai bolševikmečio kalbos „mokslo“ teorijos ir praktikos užmačioms“ (Būda 1994: 33). Mokslininkas netikruosius dūrinius su KPSK siūlė keisti arba, jo manymu, taisyklingais dūriniais: *benzódaziai* (ne *benzodažai*), *mikróplyšis* (ne *mikroplyšys*), *mikrókietis* (ne *mikrokietumas*), *mikrónuotraukė* (ne *mikronuotrauka*), arba žodžių junginiais: *žemės ūkio gamyba* (ne *agrogamyba*), *motorinis įrankis* (ne *motoįrankis*), *automobilizmo mėgėjas* (ne *automėgėjas*) (Būda 1994: 33–34).

Dabartinėje terminologijoje tokie V. P. Būdos siūlyti gimininiai terminai su KPSK nelaikomi norminiais. Priešingai, norminiu laikomas darybos būdas, kai KPSK prijungiami prie lietuviškų žodžių, nekeičiant jų gramatinės charakteristikos. Daug tokių terminų teikiama Lietuvos Respublikos terminų banke (LRTB), pvz.: *mikrodarinys*, *mikrodauginimas*, *mikroįvertinimas*, *mikropriežastingumas*. Tačiau ne visuose kalbotyros šaltiniuose priitariama tokiems dūriniais. Pavyzdžiui, leidinyje *Administracinės kalbos aktualijos* (AKA) teigiama, kad *mikro-* iš viso vengtina jungti prie lietuviškų žodžių, pvz.: *mikroįmonė* (– *labai maža įmonė*), o dūrinys *mikromokėjimas*, kurio pamatinis lietuviškas žodis yra veiksmožodžio abstraktas, laikomas netaisyklingu: *mikromokėjimas* (= *mažasis mokėjimas*) (AKA 2014). Be abejo, kodifikuojant terminus, kurie padaryti suduriant KPSK su lietuviškais žodžiais, atsižvelgiama į įvairius terminams keliamus reikalavimus. Pavyzdžiui, kažin ar kodifikuotas galėtų būti gana naujas terminas *ekonašumas* SIŽ 2004: 822, nes jis visų pirma yra dviprasmiškas: neaišku, ar kalbama apie ekologinį, ar apie ekonominį našumą. St. Keinys atkreipia dėmesį, kad darant terminus su KPSK turi būti paisoma saiko (Keinys 2005 [1967]: 211), o K. Gaivenis pabrėžia, kad nereikalingi naujadarai su KPSK, kurie iš vartosenos stumia jau įsigalėjusius ir visuotinai paplitusius žodžius ir žodžių junginius (Gaivenis 2014 [1991]: 624).

IŠVADOS

1. Iš graikų ir lotynų kalbų kilę klasikiniai prepoziciniai sietiniai kamienai, tokie kaip *audio-*, *makro-*, *mikro-*, *nano-*, *pseudo-*, *video-* ir kt., aktyviai naudojami naujiems terminams daryti, vis dar yra kalbininkų diskusijų objektas. Nors kai kurie kalbininkai juos priskiria afiksoidams (laiko prefiksoidais), manytina, kad tikslumo dėlei afiksoidų ir sietinių kamienų sąvokas būtų galima atskirti. Sietiniai kamienai nevartojami kaip savarankiški žodžiai, jiems trūksta gramatinės charakteristikos, tačiau dauguma jų turi gana konkrečią leksinę reikšmę, o afiksoidai kalboje gali būti vartojami kaip savarankiški žodžiai, tačiau tų savarankiškų žodžių leksinė reikšmė nebesutampa su afiksoido, kuris yra dūrinio sandas, reikšme (ji yra abstraktesnė), afiksoidas atlieka labiau modifikacinę funkciją.

2. Vertinant hibridinių gimininių statybos terminų dūrinių klasikinių sietinių kamienų raidą, galima teigti, kad ji ne tik išreiškia naujausias mokslo pasiekimų ir mokslų integracijos tendencijas, bet ir atspindi lietuvių terminijos ryšius su kitų kalbų, su kuriomis kontaktai nulemti istoriškai, terminija. Klasikinių sietinių kamienų skolinimasis nebuvo izoliuotas, pavienis reiškinys – skolinantis šiuos kamienus kartu buvo perimtas ir terminų darybos modelis.

3. Statybos terminijos klasikinių prepozicinių sietinių kamienų posistemis apima 20 aptariamų kamienų (*aero-*, *auto-*, *azo-*, *bio-*, *eko-*, *fero-*, *fibro-*, *foto-*, *geo-*, *hidro-*, *makro-*, *mezo-*, *mikro-*, *nano-*, *nitro-*, *pneumo-*, *tenzo-*, *termo-*, *turbo-*, *vibro-*), iš kurių didžiausiu produktyvumu ir aktyvumu pasižymi *mikro-* ir *vibro-*. Kiekybiniai duomenys rodo, kad hibridiniai gimininiai statybos terminai dūriniai su klasikineis prepoziciniais sietiniais kamienais nebeužima izoliuotos, periferinės pozicijos statybos terminijoje, o yra svarbi jos dalis.

4. Pirmojo Lietuvos nepriklausomybės laikotarpio statybos srities moksliniuose tekstuose aptikti tik du hibridiniai gimininiai statybos terminai dūriniai su klasikineis prepoziciniais sietiniais kamienais ir tai sudaro 0,78 proc. visų užfiksuotų to laikotarpio gimininių statybos terminų dūrinių. Sovietmečio šaltiniuose rasti hibridiniai dūriniai su klasikineis prepoziciniais sietiniais kamienais sudaro 10,63 proc. visų gimininių statybos terminų dūrinių, o 1990–2018 m. statybos srities mokslinėje literatūroje rasti tokie dūriniai jau sudaro 12,71 proc. visų dūrinių. Tyrimas rodo, kad hibridinių dūrinių su klasikineis prepoziciniais sietiniais kamienais gausėjimas yra gana ryški XX a. antrosios pusės–XXI a. statybos terminijos tendencija.

5. Darybos požūriū dūrinis su klasikiniais sietiniais kamienais reikētū laikyti netikraisiais dūriniais, nes jiems trūksta tikriesiems dūriniais būdingų požymių. Pirmasis dūrinio sandas paremtas ne sinchroniškai kalboje esančiu žodžiu, o tik kamieniu, kuris neturi gramatinės charakteristikos. Dauguma hibridinių gimininių statybos terminų dūrinių su klasikiniais prepozicininiais sietiniais kamienais padaryti sietinį kamieną jungiant su ištisu žodžiu (daiktavardžiu), nekeičiant šio žodžio galūnės, kirčio vietos ir kirčiuotės. Antrasis, lietuviškas, žodis, prie kurio jungiamas klasikinis sietinis kamienas, dažniausiai yra pirmojo ar antrojo laipsnio darinys. Tyrimas rodo, kad būta bandymų klasikinius sietinius kamienus labiau pritaikyti prie lietuvių kalbos sistemos, keisti pamatinio žodžio – daiktavardžio – galūnę ir kirtį, taip pat sietinius kamienus jungti su veiksmažodžiais. Tačiau tokia daryba statybos terminijoje produktyvumu nepasizymi.

ŠALTINIAI

- AKA 2014: *Administracinės kalbos aktualijos*. Sudarė L. Murinienė, R. Vladarskienė. Prieiga per internetą: <http://administracinekalba.lki.lt/index.php?menu=pradinis>.
- ALLA 1993: *Anglų–lietuvių kalbų statybos terminų žodynas*. Atsak. red. A. Kudzys, Vilnius: Technika.
- ALKS 1972: *Anglų–lietuvių kalbos statybos terminų žodynelis*. Sudarė J. Stonys, Vilnius: VISI.
- APKS 1964: Vilčinskas P., Bružas A. *Asfaltbetonis ir jo panaudojimas kelių statyboje*, Kaunas: Raidė.
- BDT 1976: Betonavimo darbų technologija. Parengė V. Rimvydienė, Vilnius: „Orgtechstatybos“ tresto spaustuvė.
- BG 2002: *Betonas ir gelžbetonis*. Konferencijos pranešimų medžiaga. Atsak. red. G. Skripkiūnas, Kaunas: Technologija.
- BGD 1978: Mažeika V. *Betono ir gelžbetonio darbai*, Vilnius: Pergalė.
- CPK 1992: Nakas A., Gajauskas J., Prikšaitis M. *Civilinių pastatų konstrukcijos*. Vadovėlis, Vilnius: Mokslas.
- CPŽŪ 1969: Krasenskis V., Fedorovskis L. *Civiliniai, pramoniniai ir žemės ūkio pastatai*. D. 1: *Civiliniai pastatai*, Vilnius: Mintis.
- DLKG 2005: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Sudarė V. Ambrazas, K. Garšva, A. Girdenis, E. Jakaitienė, P. Kniūkšta, S. Krinickaitė, V. Labutis, A. Laigonaitė, E. Oginskienė, J. Pikčilingis, A. Ružė, N. Sližienė, K. Ulvydas, V. Urbutis, A. Valeckienė, E. Valiulytė, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- GAG 2018: Skuodis Š., Dirgėlienė N. Grunto, armuoto geotinklais, kerpamojo stiprio tyrimai. – *Geologija. Geografija* 4(2).
- GKPE 2007: Marčiukaitis G., Jonaitis B., Papinigis V., Valivonis J. *Gelžbetoninių konstrukcijų projektavimas pagal euronormas*. Vadovėlis, Vilnius: Technika.
- GMPK 1969: Rozenbliumas A., Jokūbaitis V. *Gelžbetoninių ir mūrinių konstrukcijų pagrindai*, Vilnius: VISI.
- JDŽ 1981: Movčianas F. *Jaunojo dażytojo žinynas*. Vertė M. Staskevičienė, Vilnius: Mokslas.
- JTŽ 1982: Gorjačėvas V. I. *Jaunojo tinkuotojo žinynas*. Vertė A. Zimaniėnė, Vilnius: Mokslas.
- KABK 2012: Kaklauskas G., Bačinskas D., Gribniak V. *Kompozitais armuotos betoninės konstrukcijos*. Vadovėlis, Vilnius: Technika.
- KMMT 2006: Smolskas P. K. *Konstruktinių medžiagų ir medžiagotyros terminų žodynas*, Vilnius: Ciklonas.
- KSŽ 1988: Jacinavičius J., Matkevičius V. *Kaimo statybininko žinynas*, Vilnius: Mokslas.
- KTŽ 1990: Gaivenis K., Keinys St. *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa.
- LPMK 1931: Tuskenis L. *Lietuvos plėntai ir moderniškiosios konstrukcijos*. D. 1, Kaunas: Spindulys.
- LRTB – *Lietuvos Respublikos terminų bankas*. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/>.
- MK 1956: Rozenbliumas A. *Mūrinės konstrukcijos*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- MLA 2011: *14-osios Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas – Lietuvos ateitis“ 2011 metų teminės konferencijos „Statyba“ straipsnių rinkinys*, Vilnius: Technika.

- MMB 1962: Vasauskas S. *Mechaniniai medžiagų bandymai*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- MPPB 2018: Rutkauskas A. *Mineralinių priedų poveikis betono atsparumui šarminiai korozijai*. Daktaro disertacija, Vilnius: Technika.
- MT 1929: Grinkevičius S. *Mediniai tiltai*, Kaunas: Spindulys.
- MTPM 1976: Aleksandrovskis A. V. *Medžiagotyra tinkuotojams plytelių ir mozaikos klojėjams*. Vadovėlis, Vilnius: Mokslas.
- MTS 1981: Kivilša J., Kamaitis Z., Stepanavičius A. *Miesto transporto statiniai*. Vadovėlis, Vilnius: Mokslas.
- PIM 2012: Valiulis A. V. *Pažangios inžinerinės medžiagos: savybės, gamyba ir taikymas*. Vadovėlis, Vilnius: Technika.
- PKSŽ 2009: *Pastatų konstruktorius ir statybininko žinynas*. Sudarė J. Gajauskas, Kaunas: Naujasis lankas.
- PSAD 1978: Kitinas V. *Pagrindinės statybos apdailos darbų technologijos ir mechanizavimo tobulinimo kryptys*, Vilnius: Informacinių paslaugų firmos spaustuvė.
- RLKP 1959: *Rusų–lietuvių kalbų politechninis žodynas*. Red. kolegijos pirmininkas A. Novodorskis, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- RLSTŽ 1992: Kivilša J., Kudzys A., Rosinas A. *Rusų–lietuvių kalbų statybos terminų žodynas*, Vilnius: Lietuvos ūkis.
- RNS 2012: *Rqstnio namo statyba*. Žinynas. Straipsnių ir nuotraukų autoriai R. Bortkūnas, T. V. Čeikauskas, R. Daraškevičius, T. Gecas, T. Lapinskas, E. Norvaišas, M. Sakaitis, A. Sirvydis, T. Šlvinckas, G. Unikas, V. Uosaitis, Vilnius: BALTO print.
- S5 2000: *Statyba* 6(5). Vyr. red. E. K. Zavadskas, Vilnius: Technika.
- SBPK 1995: Kudzys A., Vaitkevičius V. *Suvirintų ir besūlių plieninių konstrukcijų saugos ir ilgalaikiškumo įvertinimas*, Vilnius: Vilniaus technikos universitetas.
- SGY 2012: Prušinskienė S. *Smėlio gruntų ypatumai ir jų tyrimo metodai*. Mokomoji knyga, Vilnius: Technika.
- SIS 2011: Bilinskienė R., Graudinytė J. *Statinių inžinerinės sistemos. D. 3: Dujų tiekimas*. Mokomoji knyga, Klaipėda: Klaipėdos banga.
- SIŽ 2004: *Statybos inžinieriaus žinynas*. Sudarė J. Gajauskas, Vilnius: Technika.
- SK 2002: *Statybinės konstrukcijos*. Konferencijos, skirtos prof. A. Rozenbliubo 100-osioms gimimo metinėms paminėti, įvykusios Vilniuje 2002 m. birželio 5–6 d., pranešimų medžiaga, Vilnius: Technika.
- SKAE 2010: Marina V. 2010. *Statybinių konstrukcijų atsparumas ekstremaliems poveikiams: aiškinamasis anglų–lietuvių kalbų terminų žodynas*, Vilnius: Technika.
- SKKS 1998: *Statybinės konstrukcijos: kūrimas, projektavimas ir stiprinimas*. Konferencijos, įvykusios Vilniuje 1998 m. lapkričio 20 d., pranešimų medžiaga, Vilnius: Technika.
- SKPP 2008: Parasonis J. *Statinių konstrukcijų projektavimo pagrindai*. Vadovėlis, Vilnius: Technika.
- SKTR 1990: *Statybinių konstrukcijų tyrimo rezultatų įdiegimas, naujos statybinės medžiagos ir nauji pamatai Lietuvoje*. Respublikinės mokslinės techninės konferencijos „Statybos mokslo laimėjimai ir jų rezultatų įdiegimas į gamybą“, įvykusios 1990 m. sausio 31 d.–vasario 2 d., pranešimų tezės, Vilnius: VISI.
- SM 1966: Sčesnulevičius S. *Statybinės medžiagos*. Vadovėlis, Vilnius: Mintis.
- SMG 1974: Grigaliūnas B. *Statybinės medžiagos ir gaminiai*. Vadovėlis, Vilnius: Mintis.
- SMD 1992: Peliksa M., Rumševičius A. *Statybinės medžiagos ir dirbiniai*, Kaunas: Technologija, 97.
- SP 2008: Ramukevičius D. *Statybos pagrindai*, Kaunas: Ardiva.
- SRR 2000: Venckevičius V., Žilinskas R. *Statinių rekonstrukcija ir remontas*. Vadovėlis, Kaunas: Technologija.
- SSMS 1994: Marčiukaitis G. *Sluoksniuotųjų sienų iš mažagabaričių dirbinių skaičiavimas*, Vilnius: Technika.
- StM 2012: Žurauškienė R., Naujokaitis A. P., Mačiulaitis R., Žurauškas R. *Statybinės medžiagos*. Vadovėlis, Vilnius: Technika.
- STŽ – *Statybos terminų žodynas*. Parengė A. Kudzys, A. Rosenas, B. Kudzienė, Vilnius: Lietuvos mokslas.
- ŠSDV 2015: *Šlaitinio stogo dengimas vienetine ir lakštine danga*. Parengė J. Burokienė, Vilnius: Arx Reklama.
- ŠVOK 2019: *Šildymas, vėdinimas, oro kondicionavimas: teorija ir praktika*. Parengė J. Čiuprinskienė, K. Čiuprinskas, V. Motuzienė, Vilnius: Super namai.
- TRLT 1949: Novodvorskis A. *Trumpas rusiškai–lietuviškas techninis žodynas*, Kaunas: Spindulys.
- TŽ 1920: *Techniko žodynelis*. Sudarė A. Macijauskas, Kaunas: Valstybės spaustuvė.
- TŽŽ 1936: *Tarptautinių žodžių žodynas*. Sudarė K. Boruta, P. Čepėnas, A. Sirutytė-Čepėnienė, Kaunas: Sakalas.
- VCKUA 2016: Boris R. *Vidutinio cemento kiekio ugniai atsparaus betono su klinkeriniu užpildu struktūros ir savybių tyrimai*. Daktaro disertacija, Vilnius: Technika.
- VLGN 2013: Kelevičius K. *Vibropolio laikomosios galios nustatymas pagal įrengimo metu išmatuotus parametrus*. Daktaro disertacija, Vilnius: Technika.

LITERATŪRA

- Booij G., Hüning M. 2014: Affixoids and constructional idioms. – *Extending the scope of Construction Grammar*, Berlin: De Gruyter Mouton, 77–106.
- Būda V. P. 1994: *Sudurtiniai ir priešdėlinės darybos žodžiai su tarptautiniais dėmenimis*, Vilnius: Technika.
- Gaivenis K. 2014 [1991]: Technikos terminai su kai kuriais tarptautiniais dėmenimis. – *Kazimieras Gaivenis. Rinktiniai raštai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 623–624.
- Gaivenis K. 2014 [1994]: Technikos terminijos norminimo mažmožiai. – *Kazimieras Gaivenis. Rinktiniai raštai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 390–396.
- Gaivenis K. 2014 [1995]: Terminai su dėmenimis *auto-* ir *elektro-*. – *Kazimieras Gaivenis. Rinktiniai raštai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 636–638.
- Gaivenis K. 2014 [1998]: Fizikos terminijos antonimai. – *Kazimieras Gaivenis. Rinktiniai raštai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 401.
- Jakaitienė E., Laigonaitė A., Paulauskienė A. 1976: *Lietuvių kalbos morfologija*, Vilnius: Mokslas.
- Harastani R., Daille B., Morin E. 2012: Neoclassical Compound Alignments from Com-parable Corpora. – *Computational Linguistics and Intelligent Text Processing*, 13th International Conference, 72–82.
- Inčiuraitė L. 2017: *Dabartinės lietuvių kalbos vardažodžių su (neo)klasikiniais elementais morfeminė sandara ir daryba*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas.
- Inčiuraitė-Noreikienė L. 2015: Lietuvių kalbos dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis. – *Baltistica* 50(2), 245–259.
- Jarmalavičius D. 2014: *Vokiečių kalbos dūrinių daryba XV–XVIII a. rankraščiniuose dvikalbiuose baltų kalbų žodynuose*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas.
- Kastovsky D. 2008: Astronaut, astrology, astrophysics: about combining forms, classical compounds and affixoids. – *Selected Proceedings of the 2008 Symposium on New Approaches in English Historical Lexis (HEL-LEX 2)*, 1–13.
- Kaulakienė A. 2014 [1988]: Terminų daryba pagal analogijos principą. – *Terminologija. Terminografija. Terminija*, Vilnius: Technika, 164–170.
- Keinys St. 2005 [1967]: Dėl sudurtinių terminų darybos. – *Dabartinė lietuvių terminologija*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 209–211.
- Keinys St. 2005 [1979]: Tarptautiniai elementai lietuvių terminologijoje. – *Dabartinė lietuvių terminologija*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 193–201.
- Keinys St. 1999: *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Keinys St. 2005 [2003]: Tautinis terminologijos savitumas. – *Dabartinė lietuvių terminologija*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 234–242.
- Lasserre M. 2013: Neoclassical compounds and language registers. – *Journées d'Études Toulousaines (JéTou)*, May, 98–107. Prieiga per internetą: <https://hal-univ-tlse2.archives-ouvertes.fr/hal-00966824/document>.
- Petropoulou E. 2009: On the parallel between neoclassical compounds in English and Modern Greek. – *Patras Working Papers in Linguistics* 1, 40–58.
- Rudaitienė V. 2001: Žodžiai su prepoziciniais nelietuviškos kilmės dėmenimis. – *Lituanistika* 2(46), 94–107.
- Skujiņa V. 1999: *Latīņu un grieķu cilmes vārdaļu vārdnīca*, Rīga: Kamene.
- Umbrasas A. 2018: Informatikos ir kompiuterijos terminai naujadarai. – A. Aukso-riūtė, J. Gaivenytė-Butler, S. Labanauskienė, A. Mitkevičienė, R. Stunžinas, A. Umbrasas, P. Zemlevičiūtė. *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*. Kolektyvinė monografija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 94–149.
- Ulvvydas K. 1967: Dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos leksikos normalizacijos klausimai. – *Lietuvių kalba tarybiniais metais*. Straipsnių rinkinys, Vilnius: Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, 36–101.
- Urbutis V. 2009: *Žodžių darybos teorija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Valeckienė A. 1968: Kitų kalbų kilmės sudurtiniai žodžiai. – *Kalbos kultūra* 15, 16–25.
- Vouchnev B. 2019: The affixoids in the Greek gay argot Kaliardà. – *Orbis Linguarum* 17(1), 50–58.
- Zemlevičiūtė P. 2018: Kitų kalbų poveikis lietuviškai informatikos ir kompiuterijos terminijai. – A. Aukso-riūtė, J. Gaivenytė-Butler, S. Labanauskienė, A. Mitkevičienė, R. Stunžinas, A. Umbrasas, P. Zemlevičiūtė. *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*. Kolektyvinė monografija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 150–246.
- Zinkevičius Z. 1994: *Lietuvių kalbos istorija*. VI. *Lietuvių kalba naujaisiais laikais*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Гущина Л. Н. 2003: К вопросу об аффиксоидах. – *Журнал Гродненского государственного медицинского университета* 2, 19–24. Доступ через интернет: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-affiksoidah>.

- Даниленко В. П. 1977: *Русская терминология. Опыт лингвистического описания*, Москва: Наука.
- Земская Е. А. 2011: *Современный русский язык. Словообразование*, Москва: Флинта.
- Клобуков Е. В., Гудилова С. В. 2014: Языковая специфика непроезженных сложных слов квазикомпозитов. – *Язык, сознание, коммуникация* 20, 12–25.
- Козулина Н. А., Левашов Е. А., Шагалова Е. Н. 2009: *Аффиксоиды русского языка. Опыт словаря-справочника*, Санкт-Петербург: Нестор-История.
- Копелиович А. Б. 2003: К вопросу о правомерности термина «радиксоид». – *Русское слово: синхронический и диахронический аспекты*. Матер. междунар. науч. конференции, посвященной 130-летию со дня рождения Д. Н. Ушакова, 127–128.
- Немченко В. Н. 1994: *Современный русский язык. Морфемика и словообразование*, Нижний Новгород: НГУ.
- Новодранова В. Ф. 2008: *Именное словообразование в латинском языке и его отражение в терминологии, *Laterculi vocum Latinarum et terminogum**. Монография, Москва: Языки славянской культуры.
- Рыженкова Г. 2002: *О морфемном статусе некоторых элементов греческого происхождения*. Проза.ру. Доступ через интернет: <https://proza.ru/2002/10/05-10>.
- Шанский Н. М. 1970: *Аффиксоиды в словообразовательной системе современного русского литературного языка: Исследования по современному русскому языку*, Москва: МГУ.

HYBRID COMPOUNDS WITH CLASSICAL PREPOSITIVE BOUND STEMS IN THE TERMINOLOGY OF CONSTRUCTION

Summary

The major theoretical problem addressed in the article is the ambiguous approach of Lithuanian and foreign linguists to the morphemic status of classical elements. Though some linguists attribute them to affixoids, for the sake of accuracy, the present article proposes to distinguish between the concepts of affixoids and bound stems. Bound stems, as the classical elements under analysis are called, are not used as independent words; they do not have grammatical characteristics, but most of them have a rather specific lexical meaning. By contrast, affixoids can be used as independent words in the language, but the lexical meaning of those independent words does not match the meaning of the affixoid comprising the component of the compound (it is more abstract); the affixoid plays a more modifying function.

The sub-system of classical bound stems in the terminology of construction is made of 20 members: *aero-*, *auto-*, *azo-*, *bio-*, *eco-*, *fero-*, *fibro-*, *foto-*, *geo-*, *hidro-*, *makro-*, *mezo-*, *mikro-*, *nano-*, *nitro-*, *pneumo-*, *tenzo-*, *termo-*, *turbo-*, *vibro-*. The terminology of the field in question demonstrates the gradual growth in hybrid compounds with classical prepositive bound stems. During the first period of Lithuania's independence very few compounds with classical bound stems were used in the terminology of construction. The road for classical bound stems to the terminology of construction was widely opened during the Soviet period when Russian did not only become the major source of loanwords but its role as the intermediary language increased. After Lithuania's independence was restored, the improvement and development of construction were already associated with the progressive experience of the West. The integration of sciences takes place; the innovations coming from other scientific fields are applied in construction; they determine the origin of new classical bound stems in the terminology of construction.

Concerning the formation of the compounds with classical bound stems in the terminology of construction, it should be noted that a bound stem is combined with a

full word, i.e. a noun, and the grammatical characteristics of this word are not changed; the stress and accentual paradigm are also retained by the word which is combined with a classical bound stem. It is also typical that the Lithuanian base word is not a simple word but a formation. Most of the compounds which can be found in the Soviet terminology of construction were formed by combining a bound stem and the formations of the first and second degree; they are usually formed with suffixes. As time is passing by, the structure of the Lithuanian base word is becoming more complex. In the period of 1991–2018, the terminology of construction was dominated by the compounds with the formations of the second degree used as the base word. The research shows that attempts have been made to make classical bound stems more adapted to the system of the Lithuanian language, to combine bound stems with verbs, as well as to change the ending and stress of the noun used as the base word.

Gauta 2019-11-05

Lina Rutkienė

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Saulėtekio al. 11, LT-03227 Vilnius

E. paštas lina.rutkiene@vgtu.lt